

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

КОВШАР ОЛЕНА ВІКТОРІВНА

УДК 373.091.29

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ
ПЕРЕДШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ П'ЯТИ РОКІВ

13.00.08 – дошкільна педагогіка

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Одеса – 2016

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано в Криворізькому педагогічному інституті ДВНЗ «Криворізький національний університет», Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України
Богуш Алла Михайлівна,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, завідувач кафедри теорії і методики дошкільної освіти»

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Степанова Тетяна Михайлівна,
Миколаївський Національний університет імені В. О. Сухомлинського, декан факультету дошкільної та початкової освіти;

доктор педагогічних наук, професор
Рогальська-Яблонська Інна Петрівна,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, завідувач кафедри теорії та методики дошкільної освіти;

доктор педагогічних наук, професор
Біда Олена Анатоліївна,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, професор кафедри початкової освіти.

Захист дисертації відбудеться «26» жовтня 2016 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д. 41.053.01 Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою : 65029, м. Одеса, вул. Ніщинського,1.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою : 65020, м. Одеса, вул. Старопорто-франківська, 36.

Автореферат розіслано «26» вересня 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. А. Княжева

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Суттєвою ознакою сучасних змін у системі освіти України, що вимагають відповідних управлінських, науково-методичних і організаційних рішень, є її реформування на засадах безперервності, як-от: модернізація освіти в контексті особистісно зорієнтованої освітньої парадигми, її спрямованість на виконання державних освітніх стандартів і забезпечення наступності і перспективності між окремими ланками освіти. З прийняттям низки законів прямої дії («Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», «Базовий компонент дошкільної освіти» (2012 р.), «Державний стандарт початкової загальної освіти» (2011 р.), Закон України «Про дошкільну освіту» (2001 р.), спрямованих на теоретичне врегулювання функціонування перших двох ланок освіти, було визначено правові засади їх розвитку в контексті гуманістичного підходу. У документах відображено тенденції розвитку безперервної системи освіти, визначено вимоги до розвиненості, вихованості та навченості дітей дошкільного віку, формування у них життєвих компетенцій.

Проблема модернізації освіти, наступності та перспективності її дошкільної, передшкільної і початкової ланок має міждисциплінарний характер, перебуваючи на перетині проблемних сфер педагогіки, психології, філософії, соціології, фізіології з неоднозначністю їх трактування.

Зміст дошкільної, передшкільної і початкової ланок освіти був предметом наукового пошуку багатьох учених у таких напрямках: упровадження передшкільної освіти в сучасному суспільстві як проміжної ланки в системі дошкільної та початкової освіти (А. Богуш, О. Зима, С. Сажник, Т. Степанова); організаційно-педагогічні умови підготовки дітей до школи (Н. Черепаня); психологічна готовність дітей до школи й оволодіння навчальною діяльністю (Є. Аркін, Л. Венгер, Л. Виготський, П. Гончарук, Д. Ельконін, О. Запорожець, В. Котирло, Г. Кравцов, Є. Кравцова, О. Леонтєв, О. Любчик, Т. Маркова, Н. Менчинська, О. Проскура та ін.); розумовий розвиток дітей і підготовка їх до школи (Т. Бабаєва, А. Богуш, З. Борисова, Ф. Блехер, Є. Водовозова, Г. Лаврентьєва, Ф. Левін-Щиріна, В. Логінова, З. Михайлова, М. Морозова, Г. Петроченко, О. Проскура, Є. Тихєєва, О. Усова, Є. Фльорина, О. Фунтікова, В. Ядешко, С. Якименко та ін.); готовність дітей до нової соціальної позиції «школяр» (А. Богуш, Л. Божович та ін.).

Проблему наступності в навчанні та вихованні дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку відображено в працях відомих

науковців (Л. Артемова, О. Біда, А. Богуш, Л. Божович, В. Бондар, З. Борисова, М. Вашуленко, Л. Виготський, Л. Венгер, Г. Годіна, В. Давидов, Д. Ельконін, О. Запорожець, В. Котирло, Г. Костюк, В. Кузь, Г. Люблінська, З. Плохій, О. Проскура, Т. Тарунтаєва, О. Усова, О. Савченко, Т. Степанова, В. Сенько, С. Черемцева та ін.).

У низці дисертаційних досліджень висвітлено питання наступності дошкільної і початкової освіти в межах того чи того навчального предмета: навчання описових розповідей дітей дошкільного та молодшого шкільного віку (Л. Порядченко), формування мовленнєвих умінь і навичок у процесі навчально-мовленнєвої діяльності дітей і мовленнєвої підготовки їх до навчання у школі (А. Арушанова, А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Калмикова, К. Крутій, Н. Савінова, О. Трифонова, Н. Шиліна та ін.), ознайомлення з природою (Т. Ковальчук, В. Лисенко, Д. Струннікова), математична підготовка дітей до школи (Н. Баглаєва, Н. Грама, А. Конфорович, О. Кудрявцева, З. Лебедева, Т. Степанова, К. Щербакова та ін.); у процесі трудового (Г. Беленька, Л. Дашковська), естетичного (А. Ароніна), морального (О. Ткаченко) виховання. Різні аспекти наступності в роботі дошкільного закладу і школи розкрито в дисертаційних дослідженнях (О. Богинич, Т. Бондаренко, Е. Вільчковський, О. Дронова, О. Дубогай, Т. Єльчанінова, С. Замрозевич, І. Іщенко, О. Кенеман, С. Курінна, О. Курок, В. Ликова, Н. Лисенко, Н. Луцан, І. Осокіна, Л. Пензулаєва, С. Пехарєва, Л. Порядченко, О. Савченко, С. Смирнова, Т. Степанова, Д. Хухлаєва та ін.). Окремі питання організації передшкільної освіти досліджувалися російськими (Н. Аїтова, Т. Анісімова, М. Безруких, О. Зима, С. Козлова, Т. Кулікова, С. Леніна, Л. Парамонова, С. Прохорова та ін.) та українськими (І. Рогальська-Яблонська, Т. Степанова та ін.) ученими.

Натомість такі актуальні питання сьогодення, як дошкільна зрілість, шкільна зрілість, готовність дітей п'яти років до нової соціальної позиції «школяр», організація передшкільної освіти дітей п'яти років не були предметом спеціального дослідження, означенні поняття лише дотично згадуються окремими вченими (А. Богуш, Л. Божович, Н. Гавриш, Т. Піроженко, О. Проскура, Т. Степанова).

Водночас у теорії і практиці навчання та виховання дітей п'яти років наявна низка суперечностей між:

- новою стратегічною метою щодо організації передшкільної освіти в системі загальної освіти та відсутністю теоретичних і методичних засад її досягнення;
- необхідністю впровадження інноваційних підходів до реалізації теоретичних і методичних засад в організації передшкільної освіти дітей

п'яти років і традиційним поглядом щодо загальної підготовки дітей до школи;

- соціальним та особистісним значенням готовності дитини до нової соціальної позиції «школяр» і наявними організаційними формами підготовки дітей до навчання у школі;

- потребою консолідації та інтеграції зусиль дошкільних навчальних закладів, початкової школи, громадськості і батьків у підготовці дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі та відсутністю наукового й навчально-методичного супроводу партнерської взаємодії усіх учасників педагогічного процесу.

Теоретичне і практичне значення досліджуваної проблеми, її актуальність зумовили вибір теми дослідження **«Теоретико-методичні засади організації передшкільної освіти дітей п'яти років»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконане відповідно до наукової теми кафедри дошкільної освіти Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет» «Формування особистості дошкільника засобами освітніх технологій», затвердженої вченою радою ДВНЗ «Криворізький національний університет» (протокол № 2 від 17.01.2011 р.). Тему дисертації затверджено вченою радою ДВНЗ «Криворізький національний університет» (протокол № 1 від 23.12.2011 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук при НАПН України (протокол № 4 від 23.04.2013 р.).

Мета дослідження полягає в науковому обґрунтуванні теоретико-методологічних концептів, детермінації педагогічних умов організації передшкільної освіти дітей п'яти років та експериментальної методики їх реалізації.

Для досягнення мети дослідження поставлено такі **завдання**:

1. Науково обґрунтувати теоретико-методологічні концепти організації передшкільної освіти дітей п'яти років.

2. Розкрити сутність і структуру понять «організація передшкільної освіти дітей п'яти років», «партнерська взаємодія в організації передшкільної освіти», «готовність дітей п'яти років до нової соціальної позиції «школяр»; уточнити поняття «дошкільна зрілість», «наступність», «організація», «передшкільна освіта», «партнерська взаємодія», «соціальна позиція «школяр» у контексті започаткованого дослідження.

3. Визначити критерії, показники, рівні партнерської взаємодії в організації передшкільної освіти дітей п'яти років.

4. Визначити критерії, показники, рівні готовності дітей п'яти років до нової соціальної позиції «школяр».

5. Виявити критерії, показники та схарактеризувати загальні рівні організації передшкільної освіти дітей п'яти років.

6. Науково обґрунтувати педагогічні умови організації передшкільної освіти дітей п'яти років.

7. Розробити й апробувати модель і експериментальну методику організації передшкільної освіти дітей п'яти років.

Об'єкт дослідження – організаційно-педагогічна діяльність учасників педагогічного процесу в освітньому просторі дошкільної і початкової ланок освіти.

Предмет дослідження – зміст і експериментальна методика організації передшкільної освіти дітей п'яти років.

Загальна гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні щодо залежності стану передшкільної освіти дітей п'яти років від визначених методологічних підходів, принципів, змісту, методів і форм організації навчання та виховання дітей старшого дошкільного віку в перехідний період, від співвідношення соціальної позиції «дошкільник» і «школяр».

Загальна гіпотеза конкретизована в часткових гіпотезах, які передбачають, що організація передшкільної освіти дітей п'яти років буде ефективною, якщо реалізувати такі педагогічні умови:

- організація передшкільної освіти на засадах дитиноцентризму;
- забезпечення розвивального потенціалу освітнього середовища дошкільного навчального закладу;
- наявність партнерської взаємодії вихователів ДНЗ, учителів початкової школи і батьків в організації передшкільної освіти дітей п'яти років;
- спрямованість навчально-виховного процесу дошкільного навчального закладу на формування готовності дітей п'яти років до нової соціальної позиції «школяр».

Провідною ідеєю дослідження стало положення про те, що організація передшкільної освіти дітей п'яти років зумовлюється нагальною потребою сучасного суспільства, необхідністю реалізації принципу безперервності освіти, забезпеченням її цілісності, дотриманням наступності, перспективності й спадкоємності в розвитку, навчанні та вихованні дітей п'яти років і першого класу початкової школи.

Передшкільна освіта дітей п'яти років – це відкрита педагогічна система, що передбачає інтегровані зв'язки між усіма учасниками навчально-виховного процесу: дошкільних навчальних закладів (завідувач,

методист, вихователь, діти), початкової школи (директор, завуч, учитель, учні першого класу), батьки, громадськість (управлінці, спонсори та ін.).

Запропонована модель та експериментальна методика організації передшкільної освіти дітей п'яти років позитивно впливатимуть на реалізацію змісту й підготовки дітей п'яти років до літичного (Л. Виготський) переходу їх у нову соціальну позицію «школяр», сприятимуть успішній адаптації випускників закладів передшкільної освіти до навчання в першому класі школи.

Концепція дослідження. Реформування і модернізація системи освіти на сучасному етапі в Україні підвищує вимоги до забезпечення наступності та перспективності щодо змісту, інноваційних технологій і форм її організації на всіх освітянських ланках – від дошкільної до вищої освіти. У цьому зв'язку особливої значущості набуває організація і модернізація вихідної, засновничої ланки – дошкільної освіти як змістового, психологічного й соціального підґрунтя формування особистості дитини, готової до переходу в нові соціальні умови шкільного навчання. Процес організації передшкільної освіти дітей п'яти років є цілеспрямованим, керованим і вимірюваним, ґрунтується на різних рівнях теоретико-методологічного й технологічного концептів.

Теоретико-методологічний концепт передбачає категоріально-аспектний аналіз організації передшкільної освіти дітей п'яти років із таких позицій:

- філософії, що дала можливість дослідити сутність понять «організація передшкільної освіти дітей п'яти років», «наступність», «перспективність освіти», «партнерська взаємодія», «дошкільна зрілість»; з'ясувати атрибутивні параметри на основі їх зіставлення з однопорядковими категоріями («безперервність освіти», «підготовка до школи», «готовність до навчання у школі»);

- взаємозв'язку методологічних підходів (системного, діяльнісно-особистісного, контекстного) до організації передшкільної освіти дітей п'яти років;

- системного підходу, який дозволив вивчити структуру і сутність феномена «передшкільна освіта дітей п'яти років» у цілісності та взаємозв'язку з поняттями «організація», «безперервність», «наступність», «перспективність» як складників загальної системи освіти, формування цілісної особистості дитини-випускника дошкільного навчального закладу, здатного адаптуватися до нових умов шкільного навчання;

- діяльнісно-особистісного підходу, що дозволив максимально враховувати індивідуально-психологічні особливості, досвід кожного із суб'єктів партнерської взаємодії в організації передшкільної освіти дітей

п'яти років, які усвідомлюють себе дієвим творцем процесу модернізації дошкільної освіти;

- контекстного підходу, який сприяв максимальному наближенню процесу організації передшкільної освіти дітей п'яти років до єдиної безперервної системи освіти суміжних і послідовних її ланок: дошкільної, передшкільної, початкової; забезпеченню формування особистості дитини в контексті її психологічної, особистісної, соціальної, інтелектуальної готовності до прийняття нової соціальної позиції «школяр».

Теоретичне та практичне вивчення означеної проблеми переконливо засвідчує необхідність виокремлення проміжної ланки в системі безперервної освіти між її дошкільною і початковою ланками, а саме передшкільної освіти дітей п'яти років (шостий рік життя), що збалансує зміст, форми та методику формування особистості майбутнього школяра, не дублюючи шкільних програм і методів навчання та водночас забезпечить наступність, перспективність, спадкоємність змісту, методики і способів взаємодії в системах «дитина-учень», «учитель-дитина», літичний, безкризовий перехід дітей передшкільної ланки до першого класу школи в постійній партнерській взаємодії усіх учасників навчально-виховного процесу дошкільних начальних закладів, початкової школи, громадськості (управлінських, методичних служб різних рівнів) і батьків.

Теоретичний концепт позиціонує вихідні теоретичні положення дослідження, його науково-понятійний апарат (освіта, дошкільна освіта, передшкільна освіта, безперервність, наступність, організація, взаємодія тощо), з'ясування якого уможливорює розуміння сутності процесу організації передшкільної освіти дітей п'яти років, обґрунтування педагогічних умов та експериментальної методики їх реалізації. Засадничими в концепті, що розглядається, виступили такі положення: трансформація освітніх систем (С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Кремень, В. Луговий, В. Лутай, В. Огнев'юк); філософський концепт освіти (В. Андрющенко, Є. Бондаревська, Т. Воропай, Б. Гершунський, М. Данилов, Б. Єсіпов, І. Карпенко, В. Краєвський, В. Кремень, М. Никандров, І. Підласий, С. Тавров та ін.); концептуальні підходи щодо наступності та безперервності освіти (О. Біда, А. Богуш, М. Вашуленко, А. Гуржій, В. Зайчук, М. Згуровський, Ю. Зінковський, І. Зязюн, Л. Калмикова, А. Кухта, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, М. Солдатенко, Т. Степанова, М. Степко, О. Сухомлинська, П. Таланчук, М. Львов, Н. Шиліна та ін.); наступність між дошкільною і початковою ланками освіти (Л. Артемова, О. Біда, А. Богуш, З. Борисова, Л. Венгер, О. Грибанова, Н. Гавриш, В. Давидов, Д. Ельконін, О. Запорожець, В. Котирло, В. Кузь, І. Рогальська-Яблонська, Г. Люблінська, З. Плохій,

О. Проскура, О. Савченко, Т. Степанова та ін.); наступність як дидактичний принцип і умова формування певних якостей особистості (А. Богуш, Н. Манжелій, О. Савченко, Л. Федорович та ін.); теорія діяльнісно-особистісного (Б. Ананьєв, Л. Виготський, О. Леонтєв, В. Лозова, С. Рубінштейн та ін.) і контекстного підходів (А. Вербицький, О. Гогоберидзе, В. Давидова, Т. Дубовицька, О. Ковтун, Н. Лаврентєва, О. Леонтєв, Т. Сорокіна, В. Теніщева та ін.); «педагогічна взаємодія» (Є. Ільїн, О. Киричук, Є. Коротаєва, В. Котюков, В. Маралов, В. Питюков, Р. Селман, О. Стауфорд, М. Фландерс, М. Хаузен та ін.); партнерська взаємодія (О. Алексєєва, Ш. Амонашвілі, Т. Бабаєва, Т. Березина, М. Гузик, С. Лисенкова, Т. Нежнова, А. Майер, І. Хоменко та ін.); підготовка дітей до школи (О. Аніщенко, А. Богуш, І. Будницька, Т. Доронова, Я. Коломинський, Т. Кондратенко, В. Котирло, Є. Панько, О. Усова, Дж. Чапа та ін.); формування психологічної готовності до навчання у школі (Л. Венгер, А. Давидчук, О. Запорожець, Л. Земцова, Є. Сапогова, Є. Сушкова та ін.); внутрішня позиція школяра (Л. Божович, А. Венгер, Л. Венгер, Д. Ельконін, Г. Назаренко, Т. Нежнова, Є. Павлютенков, Є. Сапогова та ін.); «шкільна зрілість» (А. Анастасі, Г. Люблінська, В. Мухіна, О. Проскура, І. Шванцер та ін.); «дошкільна зрілість» (А. Богуш, Н. Гавриш, К. Крутій, Т. Піроженко, М. Удовенко та ін.); соціальна ситуація розвитку дитини (Л. Виготський, Л. Божович та ін.).

Методичний концепт репрезентує методику організації передшкільної освіти дітей п'яти років як теоретично обґрунтованого процесу партнерської взаємодії усіх його учасників; визначення критеріїв, показників, рівнів організації передшкільної освіти дітей п'яти років і педагогічних умов реалізації запропонованої методики.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань використано комплекс методів дослідження: теоретичні: методи порівняльного та системного аналізу для зіставлення різних поглядів на досліджувану проблему, визначення понятійно-категоріального апарату дослідження, обґрунтування методичних і теоретико-методичних засад та педагогічних умов організації передшкільної освіти; емпіричні методи: з метою вивчення стану організації передшкільної освіти застосовано діагностувальні методи (анкетування, опитування, тестування), аналіз державних документів, що регулюють організацію дошкільної освіти в Україні, Державних стандартів, програм дошкільної та початкової освіти; педагогічний експеримент (пошуково-розвідувальний, констатувальний, формувальний і контрольний етапи) – з метою перевірки гіпотези дослідження; обсерваційні методи (спостереження, самоспостереження, метод самооцінки) для виявлення рівнів організації передшкільної освіти;

методи математичної статистики для статистичного групування експериментальних даних і перевірки статистичної гіпотези.

Експериментальною базою дослідження виступили: ДНЗ № 241, НВК № 22, ДНЗ № 148, ДНЗ № 6, ЗОШ № 69, ЗОШ № 26 міста Кривий Ріг, КЗО «Дошкільний навчальний заклад (центр розвитку дитини) № 3», КДНЗ № 183 міста Дніпропетровськ, ДНЗ № 9, НВК № 14 міста Херсон. В експерименті взяли участь 750 дітей старшого дошкільного віку (372 – в експериментальній і 378 – у контрольній групах), 650 педагогів (350 вихователів і 300 вчителів початкових класів), 200 батьків дітей передшкільного віку.

Наукова новизна дослідження. Уперше науково обґрунтовано теоретико-методологічні концепти організації передшкільної освіти дітей п'яти років на основі системного, діяльнісно-особистісного та контекстного підходів; розкрито сутність і структуру понять «готовність дітей п'яти років до нової соціальної позиції «школяр», «організація передшкільної освіти дітей п'яти років», «партнерська взаємодія в організації передшкільної освіти»; визначено критерії (когнітивний, практико-дієвий, мотиваційно-діяльнісний) із відповідними показниками рівнів партнерської взаємодії в організації передшкільної освіти дітей п'яти років; критерії (особистісно-оцінна, соціально-комунікативна компетенції) з показниками готовності дітей п'яти років до нової соціальної позиції «школяр»; схарактеризовано загальні рівні організації передшкільної освіти дітей п'яти років (творчий, продуктивний, елементарний); науково обґрунтовано педагогічні умови організації передшкільної освіти дітей п'яти років (організація передшкільної освіти на засадах дитиноцентризму; забезпечення розвивального потенціалу освітнього середовища дошкільного навчального закладу; спрямованість навчально-виховного процесу дошкільного навчального закладу на формування готовності дітей п'яти років до нової соціальної позиції «школяр»; наявність партнерської взаємодії вихователів ДНЗ, учителів початкової школи і батьків в організації передшкільної освіти дітей п'яти років); розроблено й експериментально перевірено модель організації передшкільної освіти дітей п'яти років (організаційно-нормативний, когнітивно-методичний, практико-дієвий, рефлексивно-оцінний етапи); уточнено зміст понять «дошкільна зрілість», «наступність», «організація», «передшкільна освіта», «партнерська взаємодія», «соціальна позиція «школяр»; подальшого розвитку набула методика реалізації наступності, перспективності та спадкоємності дошкільної, передшкільної і початкової ланок освіти.

Практичне значення дослідження: розроблено діагностувальну та експериментальну методика організації передшкільної освіти; форми,

методи організації передшкільної освіти дітей п'яти років і партнерської взаємодії дошкільної та початкової ланок освіти (проект «Партнерська взаємодія дошкільної і початкової ланок освіти»); систему практичних занять-тренінгів з батьками майбутніх першокласників, корекційно-розвивальних занять з дітьми п'яти років із формування готовності до соціальної позиції «школяр», вправи, ігрові та педагогічні ситуації; соціально-педагогічний і методичний супровід залучення батьків майбутніх першокласників до партнерської взаємодії.

Результати дослідження можуть бути використані вихователями, управлінцями, завідувачами, методистами в навчально-виховному процесі дошкільних навчальних закладів, учителями початкових класів загальноосвітніх шкіл, управлінцями, батьками, студентами; викладачами в процесі підготовки майбутніх фахівців спеціальності «Дошкільна освіта» і «Початкова освіта», системі післядипломної педагогічної освіти, а також у змісті спецкурсів, спецсемінарів, організації різних видів практик.

Результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес дошкільних навчальних закладів міста Кривий Ріг (довідка Управління освіти і науки виконкому Криворізької міської ради № 71-14 від 25.05.2015 р.), «Спеціалізованого навчально-виховного комплексу «Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітня школа І ступеня» з поглибленим вивченням іноземних мов художньо-естетичного напрямку № 22» (довідка № 117 від 22.10.2015 р.), Комунального закладу освіти «Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 183 комбінованого типу» Дніпропетровської міської ради (довідка № 126 від 15.10.2015 р.), ККДНЗ № 241 міста Кривий Ріг (протокол № 4 від 28.05.2015 р.), КЗО «Дошкільний навчальний заклад (центр розвитку дитини) № 3» (протокол № 2 від 11.10.2015 р.), ДНЗ № 9 (довідка № 7 від 16.03.2015 р.), НВК № 14 (довідка № 129 від 10.03.2015 р.) міста Херсон; Дніпропетровського обласного інституту післядипломної освіти (акт № 7 від 29.08.2015 р.), ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (протокол № 1 від 28.08.2015 р.), Херсонського державного університету (довідка № 09/212 від 22.02.2015 р.), Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (довідка № 05/200 від 30.03.2015 р.), Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університету імені К. Д. Ушинського» (акт № 3003 від 20.10.2015 р.), ДВНЗ «Криворізький національний університет» Криворізький педагогічний інститут (акт № 02-02-547/3 від 22.10.2015 р.).

Особистий внесок автора в роботах у співавторстві. У колективній монографії «Формування особистості дошкільника засобами

освітніх технологій» [2] здобувачеві належать розділи «Дошкільна освіта у структурі загальної системи освіти» і «Партнерська взаємодія дошкільної та початкової ланок освіти». Здобувач є укладачем збірника матеріалів міського освітнього проекту «Партнерська взаємодія дошкільної та початкової ланок освіти».

Достовірність дослідження забезпечено теоретичним і методологічним обґрунтуванням його вихідних положень використанням комплексу методів дослідження, що адекватні об'єктові, предмету, меті та завданням, логіці розробки проблеми; тривалістю експериментального дослідження; апробацією й упровадженням у практику роботи дошкільних навчальних закладів його концептуальних положень; статистичною обробкою результатів експерименту.

Апробацію результатів дослідження здійснено в ході виступів та обговорень його основних положень і результатів на науково-методичних і науково-практичних конференціях, семінарах, конгресах, форумах різного рівня: міжнародних: «Сучасне дошкілля: реалії та перспективи» (Київ, 2009), «Інновації як чинник суспільного розвитку: теорія та практика» (Суми, 2010), «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 2010), «Дошкільна, передшкільна та початкові ланки освіти: реалії та перспективи» (Одеса, 2011), «Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти» (Херсон, 2011), «Місія учителя в сучасному світі» (Одеса, 2012), «Теоретико-методичні засади передшкільної освіти в сучасному освітньому просторі» (Миколаїв, 2012), «XXI век: гуманистический контекст художественного образования» (Севастополь, 2012), «Актуальні проблеми педагогічних кадрів для дошкільної освіти» (Рівне-Кременець, 2012), «Непрерывное образование в современном мире: от исследовательского поиска к продуктивным решениям» (Санкт-Петербург, 2013), «Образование через всю жизнь: непрерывное образование в интересах устойчивого развития» (Санкт-Петербург, 2013), «Розвиток особистості в сучасному медіа-просторі» (Луганськ, 2013), «Психолого-педагогічний супровід формування життєвої компетентності дітей дошкільного та шкільного віку» (Умань, 2013), «Дидактика Яна Амоса Коменського як універсальне мистецтво надання та здобуття освіти» (Умань, 2013), «Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті педагогічних ідей Фрідріха Фребеля» (Херсон, 2014), «Современное образование: Актуальные проблемы профессиональной подготовки и партнерства с работодателем» (Томск, 2014), «Актуальні проблеми сучасної дошкільної та вищої освіти» (Одеса, 2014); всеукраїнські: «Психолого-педагогічні умови організації розвивального середовища в закладах освіти» (Херсон,

2010), «Психолого-педагогічні основи формування професійної компетентності майбутніх учителів» (Кривий Ріг, 2010), «Дошкільна освіта в умовах інтеграції: історія, проблеми, перспективи» (Ніжин, 2010), «Стратегія та перспективи розвитку дошкільної освіти в сучасних умовах» (Мелітополь, 2011). «Обов'язкова передшкільна освіта як важлива умова у забезпеченні наступності» (Кривий Ріг, 2011), «Керівництво процесом створення соціокультурного простору в дошкільних закладах для розвитку загальної креативності учасників педагогічного процесу» (Кривий Ріг, 2011), «Придніпровські соціально-гуманітарні читання» (Криворізька сесія, 2012), «Сталий розвиток промисловості та суспільства» (Кривий Ріг, 2012), «Формування особистості дошкільника засобами освітніх технологій» (Кривий Ріг, 2012), «Модернізація змісту передшкільної освіти» (Миколаїв, 2013), «Підвищення якості освіти в професійній підготовці майбутніх учителів» (Кривий Ріг, 2014), «Сучасне дошкілля: проблеми, досвід, перспективи розвитку» (Ніжин, 2015), «Педагогічна освіта і наука: традиції, реалії, перспективи» (Умань, 2015), «Моніторинг якості професійної підготовки майбутніх педагогів у вищій школі: теорія і практика» (Одеса, 2015).

Публікації. Результати дослідження висвітлено в 43 наукових працях, серед яких: 2 монографії (1 – у співавторстві), 21 стаття у фахових виданнях України, 6 – у періодичних виданнях інших країн, 10 – апробаційного характеру, 4 – додатково відображають наукові результати дисертації (1 – у співавторстві).

Матеріали кандидатської дисертації з теми «Формування відповідального ставлення молодших школярів до навчання» (спеціальність 13.00.09 – теорія навчання), яку було захищено у 2008 році, у тексті докторської дисертації не використано.

Структура і обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків на 211 сторінках. У роботі вміщено 36 таблиць, 8 рисунків, які обіймають 6 сторінок основного тексту. Основний зміст дисертації викладено на 402 сторінках. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 441 сторінку.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його об'єкт, предмет, мету, завдання, методологічні й теоретичні концепти, методи, розкрито наукову новизну і практичну значущість, подано

відомості про апробацію й упровадження результатів дисертаційної роботи в практику діяльності дошкільних, загальноосвітніх і вищих навчальних закладів.

У першому розділі – **«Теоретичні засади організації передшкільної освіти дітей п'яти років»** – представлено результати наукового аналізу досліджуваної проблеми, з'ясовано основні категорії і ключові поняття роботи, схарактеризовано вихідні теоретичні положення дослідження.

Розкрито зміст поняття «освіта», описано її принципи і функції (Є. Бондаревська, С. Гончаренко, Б. Гершунський, М. Данилов, Б. Єсіпов, В. Краєвський, В. Кремень, В. Огнев'юк, І. Підласий та ін.). Виявлено, що «освіту» вчені розуміють як процес і результат засвоєння систематизованих знань, розвитку і саморозвитку особистості людини, цілеспрямовану пізнавальну діяльність людей із здобуття наукових знань, соціальне явище, що здійснюється в інтересах держави та суспільства. Провідними принципами освіти визначено: науковість, системність, гуманістичність, послідовність, людиноцентризм, дитиноцентризм, демократизація, інноваційність, безперервність, доступність, культуродоцільність. З'ясовано поліфункціональність освіти як соціально-педагогічної категорії (людинотворча, гуманістична, технологічна, освітня, розвивальна, виховна функції). Результатом освіти на всіх її рівнях є освіченість, грамотність, компетентність, підготовленість, готовність (М. Д'яченко, В. Гершунський, Т. Степанова та ін.).

Система освіти характеризується її безперервністю (В. Андрущенко, А. Гуржій, В. Зайчук, М. Згуровський, Ю. Зіньковський, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Ничкало, В. Огнев'юк, М. Степко, О. Сухомлинська та ін.), під якою розуміють процес, що охоплює все життя людини і забезпечує розвиток творчого потенціалу особистості, планомірну діяльність, спрямовану на здобуття нових знань, формування вмінь і навичок, одержаних у загальноосвітніх, спеціальних, професійних установах і в процесі самоосвіти (Г. Шевченко). Її першою вихідною ланкою є дошкільна освіта, що розглядається як цілеспрямований процес забезпечення різнобічного розвитку дитини відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, вікових і психологічних особливостей, формування у дітей дошкільного віку освітніх компетенцій і набуття ними необхідного життєвого досвіду (А. Богуш). Завданнями дошкільної освіти в Україні є: визнання самоцінності й унікальності дошкільного дитинства, збереження дитячої субкультури, пріоритет повноцінного проживання дитиною сьогодення у порівнянні з підготовкою до майбутнього етапу життя, створення сприятливих умов для формування базових якостей особистості

та «дошкільної зрілості» (Т. Піроженко). Зміст дошкільної освіти визначається її державним стандартом – Базовим компонентом дошкільної освіти, у якому презентовано обов'язковий мінімум засвоєння дітьми знань про довкілля, розвиток у них умінь і навичок та сформованість знаннєвих компетенцій відповідно до кожної освітньої лінії, а також умови, за яких вони можуть бути досягнуті.

Провідним принципом безперервної освіти є забезпечення наступності й перспективності між усіма її ланками і насамперед – дошкільної та початкової освіти у взаємозв'язку мети, змісту, форм, методів, прийомів навчання і виховання з урахуванням вікових особливостей дітей п'яти – семи років, а також результатів сформованості у них відповідних компетенцій (А. Богуш, Н. Гавриш, О. Запорожець, В. Котирло, Г. Люблінська, О. Проскура, О. Савченко, Т. Степанова та ін.).

На жаль, упродовж багатьох років проблема наступності позиціонувалась як підготовка дітей дошкільного віку до навчання в школі, як-от: загальна розумова підготовка дітей до школи, спеціальна (предметна) підготовка, при цьому здебільшого відбувалося дублювання у дошкільному навчальному закладі змісту навчання грамоти, математики, рідної мови, тобто добукарного періоду першого класу, а також розглядалась як формування у випускників ДНЗ психологічної готовності дітей до школи (Л. Артемова, А. Богуш, Л. Божович, Л. Виготський, Н. Гуткіна, І. Дубровіна, Д. Ельконін, Л. Журова, О. Запорожець, Т. Кондратенко, В. Котирло, Є. Кочурова, М. Кузнецова, С. Ладивір, О. Любчук, О. Матвієнко, О. Проскура, Д. Савицька та ін.).

У сучасних умовах реформування і модернізації системи освіти в Україні з метою підвищення її якості та ефективності, з урахуванням досвіду підготовки дітей до школи в інших зарубіжних країнах виникла нагальна потреба виокремлення самостійної проміжної ланки між дошкільною і початковою – передшкільної освіти дітей п'яти років (Т. Анісімова, А. Богуш, Т. Бондаренко, О. Зима, Г. Назаренко, Л. Порядченко, С. Сажина, Т. Степанова, М. Урбанська, Л. Федорович, О. Чепка, Н. Черепаня та ін.).

Основною метою передшкільної освіти є створення рівних можливостей для дітей із різною загальною освітньою підготовленістю, формування у них фізичної, психологічної, особистісної, соціальної, інтелектуальної готовності до нової соціальної позиції «школяр», нової провідної діяльності – навчальної.

Передшкільну освіту розуміємо як проміжну ланку між дошкільною і початковою освітою, що охоплює виховання і розвиток дітей старшого дошкільного віку в різних осередках: у сім'ї, дошкільному навчальному

закладі, різноманітних центрах розвитку і виховання дітей, короткочасну підготовку дітей до школи у загальноосвітніх школах, тобто всі соціальні інститути, в яких перебуває дитина до школи, до шести років, з метою забезпечення її літичного, безкризового розвитку, з дотриманням принципу наступності та перспективності в усіх ланках навчально-виховної роботи ДНЗ і 1 класу школи.

У другому розділі **«Методологічні засади організації передшкільної освіти»** розкрито теоретико-методологічні концепти, схарактеризовано системний, діяльнісно-особистісний і контекстний підходи до організації передшкільної освіти.

На підставі теоретичного аналізу досліджень філософів (О. Авер'янов, В. Афанасьєв, В. Блауберг, М. Каган, О. Уємов, А. Цофнас, Г. Югай, Б. Юдін та ін.), психологів (І. Бех, Б. Ломов, С. Клепко, Ю. Калягін, В. Семиченко, В. Якунін та ін.), педагогів (Ю. Бабанський, В. Беспалько, Т. Ільїна, Р. Інне, Н. Кузьміна, Н. Нікандров, В. Садовський, Л. Спірін, М. Фрумкін та ін.) з'ясовано, що підґрунтям системного підходу є загальна теорія систем, що орієнтує на розкриття цілісності досліджуваних педагогічних явищ у їх взаємозв'язку: у процесі дослідження кожний об'єкт розглядається як складна система і водночас як елемент більш складної системи.

З позиції системного підходу, організацію передшкільної освіти презентовано як підсистему загальної системи освіти з усіма її складниками, що склали впорядковану цілісну сукупність її компонентів. Мікросистемами експериментальної методики організації передшкільної освіти виступили: система знань, умінь, навичок, сформованих компетенцій, що забезпечили наступність і перспективність у процесі переходу дітей п'яти років у нові умови навчання в першому класі школи; партнерська взаємодія всіх учасників навчально-виховного процесу ДНЗ, ЗОШ, громадськості, батьків в організації передшкільної освіти, програмно-методичний супровід навчального процесу дітей п'яти років. Взаємозв'язок усіх суб'єктів навчального процесу та його оптимізація сприяли позитивному результату – літичному (безкризовому) переходу дітей п'яти років до нової соціальної позиції «школяр» при збереженні принципів наступності та перспективності.

Реалізація діяльнісно-особистісного підходу передбачала особистісний розвиток кожного суб'єкта – учасника партнерської взаємодії в організації передшкільної освіти, їхню самореалізацію в процесі активної організаційно-педагогічної діяльності, розкриття потенційних можливостей свого «Я» у процесі професійної взаємодії, сформованість рівнів організації передшкільної освіти в системі суб'єкт-

суб'єктних відносин та індивідуальних досягнень у виконанні мети проектованої діяльності.

Позиціонований у дослідженні контекстний підхід (А. Вербицький, Т. Дубовський, С. Караман, О. Ковтун, Н. Лаврентьева, Т. Сорокіна та ін.) дозволив максимально наблизити навчально-виховний процес у дошкільних навчальних закладах і початковій школі до умов реальної забезпеченості наступності та перспективності в роботі перших двох ланок освіти, що сприяло безкризовому переходу дітей п'яти років у нову соціальну позицію «школяр» і до нової провідної – навчальної діяльності. Стрижневою одиницею контекстного підходу є проблемна ситуація, вирішення якої вимагає її аналізу, постановки завдань, їх розв'язання, доведення істинності рішення. Особистість у контекстному навчанні є активним дієвим суб'єктом. У процесі пізнавальної, творчої навчальної, продуктивної діяльності відбувається набуття нею відповідних знань, умінь і навичок. Отже, контекстний підхід в освіті презентує новий тип змісту навчання, у процесі якого поєднується теорія і практика, що сприяє набуттю особистістю освітніх змістових компетенцій та відображає специфіку формування особистості на різних її вікових етапах.

Контекстний підхід у дослідженні сприяв розробці проблемних, ситуацій як в організації передшкільної освіти, так і у формуванні готовності дітей до переходу в нову соціальну позицію «школяр». Уведення системи проблемних, ігрових ситуацій у навчальний процес дозволило організувати динамічне, діалогічне навчання дітей і тим самим забезпечити об'єктивні передумови формування у них знань про довкілля, соціальних якостей, особистісної відповідальності, спрямованої на інших людей, та прийнятим у суспільстві норм відносин. У навчальних діях вихованців виявлявся новий соціальний зміст, нові соціальні настанови, відбувалося набуття ними різних компетенцій. Отже, організація передшкільної освіти на засадах технології контекстного підходу дозволила максимально врахувати наступність і перспективність у різноманітних формах навчальної діяльності дітей п'яти років та учнів першого класу школи, забезпечити ефективну партнерську взаємодію щодо організації нової проміжної ланки – передшкільної освіти.

У третьому розділі **«Педагогічні умови організації передшкільної освіти дітей п'яти років»** презентовано педагогічні умови організації передшкільної освіти дітей п'яти років: організація передшкільної освіти на засадах дитиноцентризму; забезпечення розвивального потенціалу освітнього середовища дошкільного навчального закладу; спрямованість навчально-виховного процесу дошкільного навчального закладу на формування готовності дітей п'яти років до нової соціальної позиції

«школяр»; наявність партнерської взаємодії вихователів дошкільних навчальних закладів, учителів початкової школи і батьків в організації передшкільної освіти дітей п'яти років.

Організація передшкільної освіти на засадах дитиноцентризму спрямована на формування особистісної зрілості дитини, її базових якостей, готовності дитини п'яти років до взаємодії в нових умовах соціального довкілля, що забезпечує літичний перехід її до нової соціальної позиції «школяр». Основними пріоритетами реалізації принципу дитиноцентризму в передшкільній освіті виступили: визнання самоцінності дошкільного дитинства, розвиток індивідуальних здібностей дитини й урахування її наявного індивідуального досвіду, збереження дитячої субкультури в організації передшкільної освіти, організація освітнього простору дітей п'яти років, використання форм, методів, експериментальної методики з урахуванням вікового етапу їхнього фізичного і психічного розвитку.

Розвивальне освітнє середовище в організації передшкільної освіти схарактеризоване як комплекс психолого-педагогічних, матеріально-технічних, естетичних умов, що забезпечують організацію життя дитини п'яти років, зону найближчого розвитку особистості та сприяють формуванню її готовності до нової соціальної позиції «школяр», літичному переходу до шкільного навчання. Розвивальне освітнє середовище створено з урахуванням наступності та перспективності основних взаємопов'язаних освітніх ланок – дошкільної, передшкільної і початкової освіти.

Партнерську взаємодію в організації передшкільної освіти визначаємо як організацію принципової єдності впливів сім'ї, дошкільного навчального закладу, початкової школи, громадськості у формуванні готовності дитини п'яти років щодо переходу її до нової соціальної позиції «школяр». Суб'єктами партнерської взаємодії в передшкільній освіті виступили діти, батьки, вихователі, вчителі початкових класів, управлінці, громадськість, дошкільний навчальний заклад і початкова школа.

Готовність дітей п'яти років до нової соціальної позиції «школяр» розуміємо як сформованість у них базових якостей цілісної особистості, розвиток усіх психічних процесів відповідно до вікової категорії, пізнавально-мовленнєвої активності, становлення якісних психічних новоутворень дітей шести років, як-от: внутрішніх морально-етичних інстанцій, довільність поведінки, самостійність і відповідальність, креативність, ініціативність, свобода та безпечність поведінки, самооцінка, самоставлення, самосвідомість.

У четвертому розділі «**Стан організації навчально-виховної роботи з дітьми передшкільного віку в сучасній педагогічній практиці**» здійснено аналіз програмно-методичного забезпечення організації передшкільної освіти дітей п'яти років, визначено критерії, показники, рівні партнерської взаємодії в організації передшкільної освіти; критерії, показники та рівні готовності дітей п'яти років до нової соціальної позиції «школяр»; критерії, показники та загальні рівні організації передшкільної освіти дітей п'яти років.

Визначено, що «організація» в передшкільній освіті узгоджує взаємозв'язки всіх її суб'єктів. Під організацією передшкільної освіти дітей п'яти років розуміємо неформальне об'єднання педагогів (вихователів дошкільних навчальних закладів, учителів початкової школи), керівників навчальних закладів (завідувачів і методистів ДНЗ, директорів шкіл і заступників із навчально-виховної роботи), батьків, управлінців (обласних, міських, районних рад, органів освіти), широкої громадськості, які зацікавлені у спільній результативній громадсько-педагогічній діяльності щодо створення стартових можливостей безкризового переходу дітей п'яти років до навчання у школі; сукупність спільних цілеспрямованих педагогічних дій представників організованої спільноти, спрямованих на формування цілісної, гармонійно розвиненої особистості дитини, готової до переходу в нові соціальні умови шкільного життя. Метою організації передшкільної освіти є вирівнювання стартових можливостей усіх дітей п'яти років у різних типах навчальних закладів щодо переходу їх у нову соціальну позицію «школяр».

Анкетування суб'єктів організації партнерської взаємодії – вихователів дошкільних закладів, учителів початкових класів, керівників ДНЗ і ЗОШ засвідчило недостатню обізнаність фахівців дошкільної та початкової ланок освіти з державними стандартами, програмами, методичними посібниками для дошкільних навчальних закладів і початкової школи, нерозуміння принципу наступності між дошкільною та початковою ланками освіти, необізнаність із формами партнерської взаємодії ДНЗ і початкової школи в організації передшкільної освіти дітей п'яти років.

Аналіз державних стандартів дошкільної та початкової ланок освіти – БКДО та ДСПО, чинних програм для дошкільних освітніх закладів і початкової школи, планів роботи дошкільних навчальних закладів, загальноосвітніх шкіл засвідчив відсутність наступності та перспективності у їх змісті, що може викликати в дітей шести років кризові явища.

За результатами пошуково-розвідувального етапу експерименту визначено два блоки критеріїв в організації передшкільної освіти дітей п'яти років: критерії партнерської взаємодії в організації передшкільної освіти та критерії готовності дітей п'яти років до нової соціальної позиції «школяр».

Критеріями партнерської взаємодії в організації передшкільної освіти дітей п'яти років визначено: когнітивний (показники: обізнаність вихователів і вчителів з державними стандартами та програмами дошкільної і початкової ланок освіти; обізнаність вихователів і вчителів початкових класів із навчальною, методичною літературою та навчально-дидактичним матеріалом для ДНЗ і першого класу початкової школи; обізнаність із документацією партнерської взаємодії ДНЗ, початкової школи, батьків і громадськості в організації передшкільної освіти у дошкільному навчальному закладі та початковій школі); практико-дієвий критерій (показники: обізнаність із дієвими формами партнерської взаємодії в організації передшкільної освіти дітей п'яти років у ДНЗ і початковій школі; залучення учителів, батьків і громадськості до партнерської взаємодії в організації передшкільної освіти дітей п'яти років); мотиваційно-діяльнісний критерій (показники: мотиви участі педагогічних колективів ДНЗ, початкової школи, батьків, громадськості в партнерській взаємодії в організації передшкільної освіти дітей п'яти років).

Критеріями готовності дітей п'яти років до нової соціальної позиції «школяр» було обрано: особистісно-оцінну (показники: самосвідомість – ідентифікація себе зі своїм «Я», зі своїм місцем у системі людської життєдіяльності; здатність до самооцінки, довільної регуляції власної поведінки в різних життєвих ситуаціях, позитивного ставлення до власного внутрішнього світу; самоставлення – усвідомлення ставлення до себе, до своїх обов'язків; уміння співпереживати, співчувати, допомагати іншим) і соціально-комунікативну компетенції (показники: обізнаність із соціальними та морально-етичними нормами міжособистісного спілкування, формулами мовленнєвого етикету; усвідомлення свого місця в соціальному середовищі; здатність взаємодіяти з людьми, які їх оточують, готовність до спільної діяльності), що характеризують готовність дітей п'яти років до набуття нової соціальної позиції «школяр».

На підставі зазначених критеріїв і показників було визначено загальні рівні організації передшкільної освіти дітей п'яти років: творчий, продуктивний та елементарний. Схарактеризуємо їх.

Творчий рівень. Педагогам цього рівня характерний творчий підхід до організації педагогічної діяльності як у ДНЗ, так і в початковій школі. У

них сформована професійна компетентність; вони забезпечують виконання державних стандартів навчання і виховання в дошкільних навчальних закладах і початковій школі та якісне виконання освітніх програм відповідних ланок освіти; досконало володіють ефективними формами і методами організації навчально-виховного процесу у ДНЗ і початковій школі; обізнані та застосовують навчальну, методичну літературу і навчально-дидактичний матеріал ДНЗ та 1-го класу початкової школи, забезпечують наступність і перспективність у навчально-виховному процесі обох ланок освіти, досягають високої результативності та якості освіти дітей і учнів; беруть активну участь в організації методичної роботи; взаємодіють у педагогічній діяльності в розв'язанні завдань наступності та перспективності; творчо планують взаємодію, забезпечують активну співпрацю і високу результативність у роботі з педагогами суміжної ланки освіти, батьками, громадськістю; є учасниками і розробниками дієвих форм партнерської взаємодії; систематично працюють над педагогічним самовдосконаленням.

Діти цього рівня ідентифікують себе зі своїм «Я», своїм місцем у системі взаємодії, позитивно сприймають соціум, уміють будувати безконфліктні взаємини, конструктивно взаємодіяти з однолітками; контролюють прояв емоцій і настрою; у них сформована позитивна мотивація на прояв доброзичливості, турботи й чуйності; мають адекватну самооцінку; обізнані із соціальними нормами співжиття та вміють використовувати набуті знання в різних життєвих обставинах; обізнані з моральними нормами і правилами взаємостосунків із довколишніми; уміють добирати адекватні способи спілкування як з дорослими, так і з однолітками; володіють засобами інтонаційної виразності, здатністю взаємодіяти з іншими, у соціально прийнятній формі відстоювати і захищати свої інтереси, виявляють готовність до спільної взаємодії з іншими.

Продуктивний рівень. Педагоги цього рівня мають достатню професійну підготовку; забезпечують виконання державних стандартів БКДО та ДСПО, чинних освітніх програм навчання і виховання дошкільної та початкової ланок освіти; обізнані з формами, методами організації навчально-виховного процесу в дошкільному закладі та початковій школі; використовують наочно-демонстративний і дидактичний матеріал відповідно до обраних форм та методів навчально-виховного процесу; беруть участь у виконанні заходів адміністрації дошкільного навчального закладу і початкової школи щодо співпраці із закладами освіти, батьками та громадськістю; водночас не виявляють активності, ініціативності, творчості; виконують заплановані заходи, якщо вони

пропонуються керівниками, натомість власної ініціативи щодо залучення батьків до спільних форм партнерської взаємодії не виявляють.

Діти продуктивного рівня характеризуються позитивним світосприйманням; обізнані із соціальними нормами, але не завжди можуть використовувати набуті знання в життєвих ситуаціях, не завжди будують безконфліктні стосунки; виявляють фрагментарні знання щодо моральних норм і правил поведінки, доброзичливих взаємостосунків; не завжди вміють добирати адекватні способи спілкування з оточуючими; їм притаманна адекватна самооцінка, натомість вони не завжди вміють ідентифікувати емоційні стани свої та однолітків; обізнані з морально-етичними нормами, хоча не завжди правильно їх визначають, не аргументують свою оцінку.

Елементарний рівень. Педагоги цього рівня поверхово орієнтуються у змісті державних стандартів, чинних і варіативних програм; мають лише окремі уявлення про навчальну та методичну літературу; у них елементарні знання щодо специфіки провідних принципів, форм, методів навчання у дошкільному навчальному закладі та 1 класі загальноосвітньої школи; користуються за потребою наявним навчально-дидактичним матеріалом; ознайомлені з формами співпраці з батьками, натомість не вміють організувати з ними відповідну роботу; не беруть участі у взаємодії з педагогами суміжних ланок освіти, не вбачають за потрібне співпрацювати з ними; не мають уявлення про документи з організації партнерської взаємодії.

Діти цього рівня не ідентифікують себе зі своїм «Я», з недовірою ставляться до соціуму, не прагнуть ініціювати свої дії, намагаються уникнути контактів з однолітками і дорослими, діють переважно за вказівками; у них поверхова обізнаність із соціальними нормами поведінки; характеризуються переважно неусталеним неконтрольованим настроєм; самооцінка неадекватна; бідний словник, що утруднює комунікативну діяльність як з дітьми, так і з дорослими.

З метою з'ясування наявних рівнів партнерської взаємодії в організації передшкільної освіти дітей п'яти років для кожної групи учасників було розроблено діагностувальні завдання, тексти інтерв'ю, аркуші опитування до кожного показника за кожним критерієм.

На основі аналізу одержаних результатів було виявлено наявні рівні партнерської взаємодії в організації передшкільної освіти дітей п'яти років. З'ясовано, що педагоги експериментальної (надалі – ЕГ) і контрольної (надалі – КГ) здебільшого перебували на елементарному (ЕГ – 85,7%; КГ – 87,7%) та продуктивному (ЕГ – 14,3%; КГ – 12,3 %) рівнях, творчий рівень був відсутній.

Для виявлення рівнів готовності дітей п'яти років до нової соціальної позиції «школяр» було задіяно низку діагностувальних завдань до кожного показника за кожними критерієм: дидактичні вправи «Світ очима дитини», «Оціни свої емоції», «Гарний чи поганий», «Три основні слова про себе»; мовленнєві ігри «Часу не гаємо, рідним допомагаємо», «Поводир», «Партнер по розмові», «Я запитую, а ти відповідай»; мовленнєві вправи «Як потрібно сказати?», «Дошкільнята – ввічливі хлоп'ята», «Налагодження дружних стосунків з однолітками», «Я і мої друзі в дитячому садку», індивідуальні бесіди.

За результатами аналізу виконання дітьми завдань визначено наявні рівні готовності дітей старшого дошкільного віку до нової соціальної позиції «школяр»: творчий рівень було виявлено у 2,5% дітей ЕГ та 3,5% – КГ; продуктивний – у 39,5% ЕГ та 39% – КГ; на елементарному рівні перебувало 58% дітей ЕГ та 57,5% – КГ. Було виявлено загальні рівні організації передшкільної освіти дітей п'яти років за двома блоками критеріїв: на творчому рівні перебувало 1,25% респондентів ЕГ та 1,75% – КГ; продуктивний рівень був у 26,9% респондентів ЕГ та 25,5% – КГ; на елементарному рівні виявлено 71,85% в ЕГ і 72,6% – у КГ.

У п'ятому розділі **«Експериментальна модель і методика організації передшкільної освіти дітей п'яти років»** позиціоновано модель та експериментальну методику організації передшкільної освіти дітей п'яти років, подано результати формульованого етапу експерименту.

На пропедевтичному етапі було організовано семінар для всіх учасників партнерської взаємодії в організації передшкільної освіти дітей п'яти років, який працював упродовж трьох тижнів. Учасникам семінару було прочитано цикл лекцій («Передшкільна освіта: реалії і перспективи», «Підготовка, підготовленість чи готовність дітей до школи», «Партнерська взаємодія в організації передшкільної освіти дітей п'яти років», «Роль батьків у підготовці дітей п'яти років до школи») та проведено практичні заняття і тренінги з таких тем: «Сьогодні вихованець, завтра – учень», «Стежинки до школи», «Кого я буду навчати в першому класі?», «Перші сходи дитини до школи (у сім'ї, у ДНЗ)» тощо. Учасників семінару було ознайомлено з експериментальною методикою організації передшкільної освіти дітей п'яти років. Спільно з учасниками партнерської взаємодії організовано сайт «Партнерська взаємодія в передшкільній освіті» (<http://kzime.at.ua/index/0-2>), на якому висвітлювалися хід і результати експериментальної роботи (проекти, ігри, програми, свята тощо).

Було розроблено і реалізовано модель організації передшкільної освіти дітей п'яти років (організаційно-нормативний, когнітивно-методичний, практико-дієвий, рефлексивно-оцінний етапи) (див. рис.).

Метою першого – **організаційно-нормативного** етапу стала популяризація обов'язкової дошкільної освіти для дітей п'яти років через різні форми її здобуття. Змістовий аспект першого етапу передбачав: планування заходів роботи педагогів, методичних служб щодо організації та охоплення дітей п'яти років передшкільною освітою, забезпечення організації передшкільної освіти на засадах наступності, перспективності, партнерської взаємодії в організації передшкільної освіти дітей п'яти років; розробку соціально-педагогічного і методичного супроводу залучення батьків майбутніх першокласників до партнерської взаємодії.

Формами роботи на цьому етапі були розробка «Програми охоплення передшкільною освітою дітей п'яти років», спільні педагогічні круглі столи, педагогічні консультації, педагогічне взаємовідвідування, батьківські інтернет-конференції. На цьому етапі було реалізовано такі педагогічні умови: організація передшкільної освіти на засадах дитиноцентризму та партнерська взаємодія вихователів дошкільних навчальних закладів, учителів початкової школи і батьків в організації передшкільної освіти дітей п'яти років.

Другий – **когнітивно-методичний** етап був спрямований на формування обізнаності вихователів і вчителів із державними стандартами дошкільної та початкової ланок освіти, чинними програмами навчання, виховання та розвитку дітей у ДНЗ і 1 класі школи, залучення батьків і громадськості до партнерської взаємодії в організації передшкільної освіти дітей п'яти років, створення розвивального потенціалу освітнього середовища дошкільного навчального закладу.

Провідними формами роботи на другому етапі було обрано освітній проект «Партнерська взаємодія дошкільної та початкової ланок освіти», спільні педагогічні ради «Наступність у роботі початкової школи і ДНЗ», «Організація сприятливого розвивального простору дошкільного навчального закладу і початкової школи», педагогічні мости «Єдність вимог вихователя та вчителя – запорука наступності», «Обмін думками. Аналіз й обговорення уроків у школі та занять у ДНЗ», круглі столи «Форсування

Рис. Модель організації передшкільної освіти дітей п'яти років

інтелектуального розвитку майбутніх школярів: за чи проти», «Єдність, взаємодія та узгодженість форм, методів і прийомів освітньої роботи з дітьми п'яти років та молодшого шкільного віку», семінари-практикуми «Проблеми адаптації дітей п'яти років до шкільного навчання», «Літичний перехід до шкільного навчання – умова безперервного розвитку особистості дитини», «Шляхи запобігання дезадаптації дітей до навчання», засідання творчих груп вихователів дошкільних навчальних закладів і вчителів початкових класів «Взаємодія дошкільного навчального закладу і школи», ділові ігри «Адаптація випускників ДНЗ до нових умов шкільного життя: проблеми та шляхи розв'язання», конкурси на найкращій методичний стенд «Здрастуй, школо!», розробка дидактичного матеріалу.

Для батьків майбутніх першокласників було проведено батьківські конференції «Сьогодні – дошкільник, завтра – першокласник», «Якщо дитина йде до школи», батьківські збори «У сім'ї – майбутній першокласник», «Чи знаємо ми свою дитину?», «Спільними зусиллями – до найкращих результатів», «Підготовка дітей до навчання в школі», «Батько і мати як вихователі» тощо, засідання батьківських клубів «Як підготувати дитину до школи?», «Шляхи набуття дитиною п'яти років нової соціальної позиції «школяр», «Залучення дітей до чарівного світу знань», «Інтелектуальні ігри й задачі у вихованні дітей» тощо, тренінг «Батькам майбутніх першокласників», спільні свята, розваги, тематичні теки-пересувки, родинна газета, «скриньки» запитань і пропозицій, бібліотеки відеоматеріалів із різних проблемних питань, інтернет-сайти для батьків.

З метою партнерської взаємодії дошкільної та початкової ланок освіти, для активного залучення батьків до партнерської взаємодії в дошкільних навчальних закладах було організовано консультативні пункти для надання психолого-педагогічної допомоги батькам з питань розвитку, виховання, підготовки дітей до шкільного навчання, охоплення передшкільною освітою дітей п'яти років. Було проведено такі консультації для батьків майбутніх першокласників: «Психологічні та фізіологічні особливості розвитку дітей старшого дошкільного віку», «Соціалізація дітей, які не відвідують дошкільний навчальний заклад», «Поради вчителя щодо підготовки дитини до навчання в школі», «Готовність дитини до нової соціальної позиції «школяр» тощо.

Для організації партнерської взаємодії з метою формування готовності дітей до нової соціальної позиції «школяр» упроваджено такі спільні заходи для дітей п'яти років за участю першокласників: екскурсії до школи, спільні тематичні екскурсії дітей п'яти років і першокласників до театрів, музеїв, спільні свята та спортивні розваги («День веселощів і жартів», «Веселі старти», «Здоровенькі козачата»), театралізовані вистави,

підготовлені учнями перших класів для дітей п'яти років «На гостини до казки», участь дітей молодшого шкільного віку у випускному святі «Прощавай, дитячий садок», участь дітей старшого дошкільного віку в урочистій лінійці з нагоди Свята знань, свята «Прощання з Букварем», спільні виставки дитячих робіт («Моя рідна Україна», «Ми – майбутнє нашої держави», «Весняні барви»), спільні конкурси «Шукаємо таланти» – серед дітей дошкільного навчального закладу та учнів початкової школи.

На цьому етапі реалізовано такі педагогічні умови: забезпечення розвивального потенціалу освітнього середовища дошкільного навчального закладу та партнерської взаємодії вихователів ДНЗ, учителів початкової школи і батьків в організації передшкільної освіти дітей п'яти років.

Третій – **практико-дієвий** етап дослідження був спрямований на формування у дітей п'яти років готовності до нової соціальної позиції «школяр». Провідними формами роботи на цьому етапі були такі: тижні професійної майстерності «Найкращий педагог року», творчі конкурси на найкращий конспект заняття, уроку з використанням інноваційних технологій, «майстер-класи», де розглядалися дидактичні засади організації навчальної діяльності з дітьми п'яти років.

З метою формування готовності п'ятирічних дітей до нової соціальної позиції «школяр» було задіяно активні форми організації навчально-виховного процесу: серії занять із формування соціально-комунікативної компетенції «Я відчуваю світ», «Казкові історії про силу Добра», «Доброта – найвища чеснота», «Кожна людина неповторна», «Ти живеш серед людей»; інтегровані заняття з елементами проектування з формування особистісно-оцінної компетенції «Який Я?», «Мої друзі», «Створення мультфільму-казки», «Моя родина»; проекти за участю батьків «Професії моїх батьків», «Моя родина – Україна»; лінгвістичні казки «Чарівна країна Мова», «Подорож до джерела звуків», «Панночка Речення», ігри-заняття «Знайомство з чарівною країною казкових героїв», мовленнєві ігри та вправи «Телефонна розмова», «Уяви, що ти...», «Продовж далі», «Зустріч друзів», «Підкажи Маші»; тренінг з майбутніми першокласниками «Я – майбутній «школяр»; розвивальні ігри «Кола», «Числа за порядком», «Заборонене слово», «Пантоміма для спостережливих», «Шерлок Холмс» тощо; ігри для розвитку елементарних навичок навчальної діяльності «Будинок гнома», «Поросячі хвостики», «Квіти і сніжинки», «Уціль у десятку» тощо.

Для батьків дітей п'яти років проведено круглі столи, тренінгові заняття з питань підготовки дитини до набуття нової соціальної позиції «школяр» («Нові соціальні умови для учнів перших класів», «Самооцінка як складник готовності дитини до нової соціальної позиції «школяр», «Як

подолати невпевненість і сором'язливість?»), педагогічні лекції для батьків («Як визначити готовність дитини до навчання у школі», «Формування відповідальності у дітей як важливої якості особистості для подальшого шкільного навчання», «Особливості соціальної адаптації першокласника в нових умовах шкільного життя»), тематичні стенди та теки-пересувки («Як сформувавши пізнавальний інтерес у дітей до навчання», «Важливі навички із самообслуговування, особливості їх формування й удосконалення», «Правила виховання впевненості в собі») тощо.

На цьому етапі було реалізовано педагогічні умови: забезпечення розвивального потенціалу освітнього середовища ДНЗ і спрямованість навчально-виховного процесу на формування готовності у дітей п'яти років до нової соціальної позиції «школяр».

Метою четвертого – **рефлексивно-оцінного** етапу виступила рефлексія партнерської взаємодії педагогів-вихователів, учителів початкових класів, оцінювання результатів партнерської взаємодії в організації передшкільної освіти.

Змістовий аспект роботи цього етапу передбачав: соціально-мовленнєві та ігрові ситуації («Я – майбутній учень», «Я – школяр», «Моє ставлення до друзів», «Мої шкільні друзі», «Як я уявляю себе в класі», «Здобудеш освіту – побачиш більше світу», «У школі за годинником», «Моя майбутня школа» тощо); аналіз роботи педагогічних колективів, надання адресної методичної допомоги вихователям з питань корегування освітніх завдань дошкільного навчального закладу і початкової школи; самоаналіз, самооцінювання, взаємооцінювання педагогів-вихователів, учителів початкових класів щодо результатів партнерської взаємодії в організації передшкільної освіти; оцінювання батьками результатів роботи педагогічних колективів щодо переходу дітей п'яти років до шкільного навчання.

Провідними формами роботи на четвертому етапі були підсумкові районні та міські семінари з актуальних питань організації передшкільної освіти «Керівництво процесом створення соціокультурного простору в дошкільних навчальних закладах для забезпечення готовності й адаптації дітей до нової соціальної позиції «школяр», спільні методичні об'єднання вчителів перших класів і педагогів-вихователів «Результат організації партнерської взаємодії», «Аналіз процесу адаптації учнів першого класу», батьківські збори «Створення сприятливих умов для першокласників під час адаптаційного періоду», регіональна науково-практична конференція «Обов'язкова передшкільна освіта як важлива умова забезпечення наступності і перспективності в роботі ДНЗ і початкової школи».

На цьому етапі було реалізовано такі педагогічні умови: наявність партнерської взаємодії вихователів ДНЗ, учителів початкової школи і батьків в організації передшкільної освіти дітей п'яти років; забезпечення розвивального потенціалу освітнього середовища дошкільного навчального закладу; спрямованість навчально-виховного процесу ДНЗ на формування готовності дітей п'яти років до нової соціальної позиції «школяр».

На прикінцевому етапі дослідження за визначеними критеріями і показниками було здійснено оцінювання рівнів сформованості організації передшкільної освіти дітей п'яти років, порівняльний аналіз результатів дослідження на констатувальному (КЕ) та прикінцевому (ПЕ) етапах за загальними рівнями (див. табл.)

Таблиця

Порівняльні дані сформованості рівнів організації передшкільної освіти дітей п'яти років (констатувальний і прикінцевий етапи) (у %)

Критерії	Етапи	Творчий рівень		Продуктивний рівень		Елементарний рівень	
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Партнерська взаємодія в організації передшкільної освіти	КЕ	-	-	14,30	12,30	85,70	87,70
	ПЕ	26,70	6,00	53,60	23,00	19,7	71,00
Компетентнісний критерій	КЕ	2,50	3,50	39,50	39,00	58,00	57,50
	ПЕ	30,50	5,50	62,50	37,50	7,00	57,00
Загальні рівні	КЕ	1,25	1,75	26,90	25,65	71,85	72,60
	ПЕ	28,60	5,80	58,05	30,25	13,35	64,00

За даними таблиці, в ЕГ за двома блоками критеріїв і показників відбувалися позитивні зміни порівняно з КГ. Значні позитивні зміни відбулись у рівнях партнерської взаємодії в організації передшкільної освіти на прикінцевому етапі. Так, якщо на констатувальному етапі творчий рівень був відсутній в обох групах, то на прикінцевому етапі

творчий рівень виявлено у 26,7% педагогів ЕГ, у КГ – тільки 6%; продуктивного рівня досягли 53,6% педагогів ЕГ (було 14,3%) і 23% – КГ (було 12,3%); на елементарному рівні залишилося 19,7% педагогів ЕГ (було 85,7%) і 71% – КГ (було 87,7%).

Творчий рівень за компетентнісним критерієм на прикінцевому етапі було зафіксовано у 30,5% дітей ЕГ (було 2,5%) і 5,5% – у КГ (було 3,5%); на продуктивному рівні в ЕГ стало 62,5% (було 39,5%), у КГ – 37,5% (було 39%); на елементарному рівні залишилося в ЕГ – 7% (було 58%), у КГ – 57% (було 57,5%).

Аналіз загальних рівнів організації передшкільної освіти засвідчив, що творчого рівня організації передшкільної освіти дітей п'яти років в ЕГ досягли 28,6% усіх учасників експерименту (було 1,25%), у КГ – 5,75% (було 1,75%); на продуктивному рівні стало в ЕГ – 58,05% (було 26,9%), у КГ – 30,25% (було 25,65%); на елементарному рівні залишилося в ЕГ – 13,4% (було 71,85%), у КГ – 64% (було 72,6%).

Статистичною обробкою експериментальних даних за критеріями Пірсона і Фішера виявлено, що різниця між результатами діагностування ЕГ і КГ є статистично вагомою. Отже, отримані дані підтвердили ефективність розробленої експериментальної методики, моделі та педагогічних умов організації передшкільної освіти дітей п'яти років.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне узагальнення і практичне вирішення проблеми організації передшкільної освіти. Науково обґрунтовано концептуальні та теоретико-методологічні засади організації передшкільної освіти дітей п'яти років, педагогічні умови її реалізації в практиці дошкільної освіти.

1. Визначено й обґрунтовано теоретико-методологічні концепти організації передшкільної освіти дітей п'яти років: системний, діяльнісно-особистісний і контекстний підходи. Встановлено, що системний підхід дозволив організувати передшкільну освіту як підсистему загальної системи освіти з усіма її складниками. Взаємозв'язок усіх суб'єктів навчального процесу та його оптимізація сприяли позитивному результату – літичному (безкризовому) переходу дітей п'яти років до нової соціальної позиції «школяр» при збереженні принципів наступності і перспективності. Діяльнісно-особистісний підхід спрямував освітній процес на особистісний розвиток і самореалізацію кожного суб'єкта – учасника партнерської взаємодії, формування системи суб'єкт-суб'єктних відносин та індивідуальних досягнень у процесі організації передшкільної

освіти дітей п'яти років. Контекстний підхід у дослідженні дозволив максимально врахувати наступність і перспективність у різноманітних формах навчальної діяльності дітей п'яти років та учнів першого класу школи, забезпечив ефективну партнерську взаємодію щодо організації нової проміжної ланки – передшкільної освіти, сприяв розробці проблемних, ігрових ситуацій організації передшкільної освіти, формуванню готовності дітей п'яти років до переходу у нову соціальну позицію «школяр».

2. Розкрито сутність і структуру понять «організація передшкільної освіти дітей п'яти років», «партнерська взаємодія в організації передшкільної освіти дітей п'яти років», «готовність дітей п'яти років до нової соціальної позиції «школяр».

Організацію передшкільної освіти дітей п'яти років розглядаємо як неформальне об'єднання педагогів (вихователів ДНЗ, учителів початкової школи), керівників навчальних закладів (завідувачів і методистів дошкільних навчальних закладів, директорів шкіл і заступників з навчально-виховної роботи), батьків, управлінців (обласних, міських, районних рад, органів освіти), широкої громадськості, які зацікавлені у спільній результативній громадсько-педагогічній діяльності щодо створення стартових можливостей безкризового переходу дітей п'яти років до навчання у школі; сукупність спільних цілеспрямованих педагогічних дій представниками організованої спільноти, спрямованих на формування цілісної, гармонійно розвиненої особистості дитини, готової до переходу в нові соціальні умови шкільного життя. Метою організації передшкільної освіти виступило вирівнювання стартових можливостей усіх дітей п'яти років у різних типах навчальних закладів до переходу їх до нової соціальної позиції «школяр».

Партнерську взаємодію в організації передшкільної освіти визначено як організацію принципової єдності впливів сім'ї, дошкільного навчального закладу, початкової школи, громадськості у формуванні готовності дитини п'яти років щодо переходу її до нової соціальної позиції «школяр». Суб'єктами партнерської взаємодії в передшкільній освіті виступили діти, батьки, вихователі, учителі початкових класів, управлінці, громадськість, дошкільний навчальний заклад і початкова школа.

Готовність дітей п'яти років до нової соціальної позиції «школяр» розуміємо як сформованість у них базових якостей цілісної особистості, розвиток усіх психічних процесів відповідно до вікової категорії, пізнавально-мовленнєвої активності, становлення якісних психічних новоутворень дітей шести років, як-от: внутрішніх морально-етичних інстанцій, довільність поведінки, самостійність і відповідальність,

креативність, ініціативність, свобода і безпечність поведінки, самооцінка, самоставлення, самосвідомість.

3. Уточнено поняття «дошкільна зрілість», «наступність», «організація», «партнерська взаємодія», «передшкільна освіта», «соціальна позиція «школяр»». «Дошкільну зрілість» розглядаємо як психологічну готовність дітей до систематичного навчання у школі, сформованість базових якостей цілісної особистості, розвиток усіх психічних процесів і специфічних видів діяльності дошкільника, готовність до взаємодії з довколишнім світом.

«Наступність» як педагогічна категорія являє собою взаємозв'язок різних етапів розвитку, сутність якого полягає у відновленні та збереженні на новому етапі елементів і характеристик попередніх. Наступність забезпечує взаємозв'язок елементів минулого, теперішнього і майбутнього, при цьому новий етап є результатом попереднього та фундаментом для наступного.

«Організація» в передшкільній освіті узгоджує взаємозв'язки всіх її суб'єктів – вихователів дошкільних закладів, учителів початкових класів, керівників ДНЗ та ЗОШ, батьків і громадськості.

«Партнерська взаємодія» розглядається як процес, що відбувається між суб'єктами освіти (вихователями і вихованцями, педагогами та батьками, педагогами між собою) у ході навчально-виховної роботи і спрямований на розвиток особистості кожного із суб'єктів, які взаємодіють.

«Передшкільна освіта» – проміжна ланка між дошкільною і початковою освітою, що охоплює виховання та розвиток дітей п'яти років у різних осередках: у сім'ї, дошкільному навчальному закладі, різноманітних центрах розвитку і виховання дітей, короткочасну підготовку дітей до школи у ЗОШ, тобто всі соціальні інститути, у яких перебуває дитина до школи, з метою забезпечення її літичного безкризового розвитку, з дотриманням принципу наступності та перспективності у всіх ланках навчально-виховної роботи ДНЗ і 1 класу школи.

Соціальна позиція «школяр» включає усвідомлення дошкільником способу виконання навчальних дій, навички самоконтролю й самооцінювання, розвиток вольових якостей, супідрядності мотивів, розвиток соціальних мотивів поведінки і діяльності.

4. Виокремлено критерії (когнітивний, практико-дієвий, мотиваційно-діяльнісний) із відповідними показниками рівнів партнерської взаємодії в організації передшкільної освіти дітей п'яти років; критерії (особистісно-оцінна, соціально-комунікативна компетенції) з показниками готовності дітей п'яти років до нової соціальної позиції

«школяр»; схарактеризовано загальні рівні організації передшкільної освіти дітей п'яти років (творчий, продуктивний, елементарний).

5. Науково обґрунтовано педагогічні умови організації передшкільної освіти, що сприяли її успішній реалізації: організація передшкільної освіти на засадах дитиноцентризму; забезпечення розвивального потенціалу освітнього середовища дошкільного навчального закладу; наявність партнерської взаємодії вихователів ДНЗ, учителів початкової школи і батьків в організації передшкільної освіти дітей п'яти років; спрямованість навчально-виховного процесу ДНЗ на формування готовності дітей п'яти років до нової соціальної позиції «школяр».

6. Розроблено й апробовано модель організації передшкільної освіти з відповідними етапами (організаційно-нормативний, когнітивно-методичний, практико-дієвий і рефлексивно-оцінний) та експериментальну методику організації передшкільної освіти дітей п'яти років з урахуванням принципів наступності та перспективності дошкільної і початкової ланок освіти, взаємодії системного, особистісно-діяльнісного, компетентнісного підходів. Метою першого – організаційно-нормативного етапу стала популяризація обов'язкової дошкільної освіти для дітей п'яти років через різні форми її здобуття. Формами роботи на цьому етапі були розробка «Програми охоплення передшкільною освітою дітей п'яти років», спільні педагогічні круглі столи, педагогічні консультації, педагогічне взаємовідвідування, батьківські інтернет-конференції. Другий – когнітивно-методичний етап був спрямований на формування обізнаності вихователів і вчителів з Державними стандартами дошкільної та початкової ланок освіти, чинними програмами навчання, виховання і розвитку дітей у ДНЗ і 1 класі школи, залучення батьків і громадськості до партнерської взаємодії в організації передшкільної освіти дітей п'яти років, створення розвивального потенціалу освітнього середовища дошкільного навчального закладу. Провідними формами роботи на другому етапі було обрано освітній проект «Партнерська взаємодія дошкільної та початкової ланок освіти», спільні педагогічні ради, педагогічні мости, семінари-практикуми, засідання творчих груп вихователів дошкільних навчальних закладів і вчителів початкових класів, ділові ігри, засідання батьківських клубів, педагогічні тренінги, інтернет-сайти та консультативні пункти для надання психолого-педагогічної допомоги батькам; для дітей п'яти років – екскурсії до школи, тематичні екскурсії з першокласниками до театрів, музеїв, спільні свята, конкурси, спортивні розваги, театралізовані вистави, спільні виставки дитячих робіт. Третій – практико-дієвий етап дослідження був спрямований на формування у дітей п'яти років готовності до нової соціальної позиції

«школяр». Провідними формами роботи на цьому етапі були тижні професійної майстерності, творчі конкурси, «майстер-класи»; для дітей – інтегровані заняття з елементами проектування, проекти за участю батьків, заняття-тренінги. Метою четвертого – рефлексивно-оцінного етапу виступила рефлексія партнерської взаємодії педагогів-вихователів, учителів початкових класів, оцінювання результатів партнерської взаємодії в організації передшкільної освіти. Провідними формами роботи на четвертому етапі були підсумкові районні та міські семінари з актуальних питань організації передшкільної освіти, спільні методичні об'єднання вчителів перших класів і педагогів-вихователів, регіональна науково-практична конференція «Обов'язкова передшкільна освіта як важлива умова забезпечення наступності та перспективності в роботі ДНЗ і початкової школи».

7. За результатами прикінцевого зрізу виявлено позитивну динаміку загальних рівнів сформованості організації передшкільної освіти дітей п'яти років за двома блоками критеріїв в ЕГ. Порівняльний аналіз загальних рівнів організації передшкільної освіти дітей п'яти років ЕГ на прикінцевому етапі засвідчив зростання творчого рівня до 28,6% (було 1,25%), продуктивного до 58,05% (було 26,9%), елементарний знизився до 13,35% (було 71,85%), що підтверджує ефективність упровадженої експериментальної методики, моделі й педагогічних умов організації передшкільної освіти дітей п'яти років.

Суттєвість і не випадковість позитивних змін в ЕГ доведено методами математичної статистики (за критеріями Пірсона та Фішера), що дозволило стверджувати: завдання дослідження виконано, мета досягнута.

Проведене дослідження не вичерпує всіх проблем, пов'язаних з організацією передшкільної освіти. Перспективи дослідження полягають у подальшій розробці науково-методичного забезпечення організації передшкільної освіти, інтегрування ідей дослідження в підготовку майбутніх вихователів і вчителів початкових класів для реалізації наступності та безперервності двох ланок освіти.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ З ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Ковшар О. В. Дошкільна освіта у структурі загальної системи освіти. Сутність і характеристика передшкільної освіти – проміжного зв'язку між дошкільною та початковою ланками освіти: [кол. монографія] / О. В. Ковшар О. В. Ковшар, Н. Г. Недодатко, М. В. Бадіца та

ін.; наук. ред. О. В. Ковшар. – Кривий Ріг : ДВНЗ «КНУ», 2014. – 289 с.

2. Ковшар О. В. Теоретико-методичні засади організації передшкільної освіти : [монографія] / Олена Вікторівна Ковшар. – Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2015. – 370 с.

Публікації у фахових виданнях України

3. Ковшар О. Організація мовленнєвотворчої діяльності як засіб розвитку особистості дошкільника / Олена Ковшар // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. праць. – Кривий Ріг, 2011. – Вип. 33. – С. 493–497.

4. Ковшар О. Особливості розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного та молодшого шкільного віку в наступності / Олена Ковшар // Вісник Інституту розвитку дитини : зб. наук. праць. – Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – С. 85–90.

5. Ковшар О. Проектна діяльність як засіб розвитку особистості дошкільника / Олена Ковшар // Зб. наук. праць. Педагогічної науки. – Херсон : Айкант, 2011. – Вип. 58. – Т. 4. – С. 145–149.

6. Ковшар О. Формування відповідального ставлення дошкільників до навчання в процесі наступності / Олена Ковшар // Наукові записки. Психолого-педагогічні науки. – Ніжин, 2011. – № 4. – С. 118–121.

7. Ковшар О. Забезпечення готовності до навчання та наступності в контексті організації передшкільної освіти / Олена Ковшар // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. праць. – Рівне : РДГУ, 2012. – Вип. 4 (47). – С. 71–74.

8. Ковшар О. Підготовка майбутніх педагогів-вихователів до організації передшкільної освіти / Олена Ковшар // Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору : гуманітарний вісник. – Київ : Гнозис, 2012. – Додаток 1 до вип. 27. – Том IV (39). – С. 228–234.

9. Ковшар О. Розвиток процесу наступності в сучасній дошкільній та початковій освіті / Олена Ковшар // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету : зб. наук. праць. – Мелітополь : Вид-во «Мелітополь», 2012. – Вип. 7. – С. 234–240.

10. Ковшар О. Співробітництво між учасниками навчально-виховного процесу в наступності та неперервності організації передшкільної та початкової освіти / Олена Ковшар // Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В. О. Сухомлинського : зб. наук. праць. – Миколаїв : МДУ ім. В. О. Сухомлинського, 2012. – Вип. 1.37. – С. 172–177.

11. Ковшар О. Формування навичок естетичного сприймання навчальної дійсності засобами образотворчої діяльності у дошкільників та молодших школярів в наступності / Олена Ковшар // Горизонти освіти.

Психологія. Педагогіка : зб. наук. праць. – Севастополь, 2012. – Вип. 3. – С. 64–68.

12. Ковшар О. Аналіз феномена готовність дитини до навчання в школі / Олена Ковшар // Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського : зб. наук. праць. – Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2013.– Вип. 1.41 (93). – Т. 1. – С. 75–79.

13. Ковшар О. Завдання дошкільної освіти з розвитку особистості / Олена Ковшар // Проблема підготовки сучасного вчителя : зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / ред. кол. : Н. С. Побірченко [та ін.]. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2013. – Вип. 8. – Ч. 2. – С. 287–293.

14. Ковшар О. Методологія передшкільної освіти / Олена Ковшар // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : зб. наук. праць УДПУ імені П. Тичини. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2013. – Вип. 47. – С. 80–85.

15. Ковшар О. Освіта як педагогічна категорія / Олена Ковшар // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – Київ : Гнозис, 2013. – Вип. 31. – Т. VI (48) : тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського простору». – С. 80–88.

16. Ковшар О. Роль індивідуального підходу в підготовці дошкільників до навчання / Олена Ковшар // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер. : Педагогіка і психологія : зб. статей. – Ялта : РВВ КГУ, 2013. – Вип. 40. – Ч. 4.– С. 71–77.

17. Ковшар О. Специфіка реалізації принципу наступності в навчанні дітей дошкільного і молодшого шкільного віку / Олена Ковшар // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. праць. – Кривий Ріг, 2013. – Вип. 37. – С. 310–316.

18. Ковшар О. Становлення особистості дитини в процесі взаємодії дошкільної, передшкільної та початкової освіти / Олена Ковшар // Вісник Луганського національного університету ім. Т. Г. Шевченка. – Луганськ, 2013. – Ч. 3. – № 13. Липень. – С. 101–109.

19. Ковшар О. В. Забезпечення розвивального середовища в навчально-виховному процесі п'ятирічок / О. В. Ковшар // Наука і освіта. – Одеса, 2014. – № 10 СХХVII. – С. 94–98.

20. Ковшар О. Здійснення організації передшкільної освіти на засадах дитиноцентризму / Олена Ковшар // Педагогічні науки : зб. наук. та наук.-метод. праць. – Вип. 65. – Херсон : ХДУ, 2014. – С. 193–199.

21. Ковшар О. Освіта як педагогічна категорія в контексті глобалізацій і викликів часу / Олена Ковшар // Педагогіка вищої та

середньої школи : зб. наук. праць. – Кривий Ріг, 2014. – Вип. 43. – С. 189–196.

22. Ковшар О. Освіта як засіб модернізації сучасного суспільства / Олена Ковшар // Наука і освіта : зб. наук. праць. Педагогіка. – Одеса, 2015. – № 9/СХХХVІІІ, 2015. – С. 87–92.

23. Ковшар О. Системно-цілісний підхід: детермінанта передшкільної освіти / Олена Ковшар // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : зб. наук. праць УДПУ ім. П. Тичини. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2015. – Вип. 4. – С. 82–89.

Публікації у наукових періодичних виданнях інших держав

24. Ковшар Е. Характеристика феномена «деятельность» и его роль в формировании личности ребенка / Елена Ковшар // «CETERIS PARIBUS» : науч. период. изд. – 717X № 3(3)/2015. – С. 118–120.

25. Ковшар Е. Преемственность в процессе взаимодействия дошкольного, предшкольного и начального образования / Елена Ковшар // Образование через всю жизнь. Непрерывное образование в интересах устойчивого развития (Санкт-Петербург) : сб. науч. статей. – Вып. 11, ч. II. – Санкт-Петербург, 2013. – С. 243–245.

26. Ковшар Е. Роль непрерывного образования в становлении личности / Елена Ковшар // Непрерывное педагогическое образование в современном мире : от исследовательского поиска к продуктивным решениям : сб. науч. статей. – Санкт-Петербург : Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2013. – Ч. 2. – С. 110–114.

27. Ковшар Е. Роль непрерывности, преемственности и перспективности в организации дошкольного, предшкольного и начального образования / Елена Ковшар // Развитие профессионального непрерывного образования в постиндустриальной России и за рубежом : сб. науч. статей / под науч. ред. М. А. Таппасхановой, М. Л. Догадаевой, А. П. Суходимцевой. – Москва, НОУ ВПО МИСАО, 2013. – С. 32–47.

28. Ковшар Е. Анализ педагогического феномена «преемственность» в организации дошкольного, предшкольного и начального образования / Елена Ковшар // Концепт. – 2015. – № 9 – АРТ 15394. Режим доступа до журн. : <http://e-concept.ru/2015/15394.htm>.

29. Kovshar, Elena. Role in the formation of activity approach is in becoming personalities of child / Elena Kovshar // GESIS – Leibniz Institute for the Social Sciences : Konzept: Scientific and Methodological e-magazine. – Koln, Germany. Режим доступа до журн. : <http://www.doaj.net/3904>.

Опубліковані праці апробаційного характеру

30. Ковшар О. Формування пізнавальної активності дошкільників засобами ігрових технологій / Олена Ковшар // Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. [Психолого-педагогічні умови організації розвивального середовища в закладах освіти], (6–7 травня 2010 р.). – Херсон, 2010. – С. 127–131.

31. Ковшар О. Наступність у формуванні відповідального ставлення до навчання дошкільників та молодших школярів / Олена Ковшар // Матеріали Першого міжнар. конгресу [«Дошкільна, передшкільна та початкові ланки освіти: реалії та перспективи»], (30 червня – 2 липня 2011 р.). – Одеса, 2011. – С. 81–83.

32. Ковшар О. Організація групової діяльності студентів / Олена Ковшар // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [«Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти»], (4–5 травня 2011 р.). – Херсон : Айлант, 2011. – С. 329–331.

33. Ковшар О. Передшкільна освіта – основні завдання та перспективи / Олена Ковшар // Матер. регіонал. наук.-практ. конф [«Обов'язкова передшкільна освіта як важлива умова у забезпеченні наступності»], (10 лютого 2011 р.). – Кривий Ріг : КДПУ, 2011. – С. 5–10.

34. Ковшар О. Значення процесу наступності для розвитку освіти / Олена Ковшар // Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. [Формування особистості дошкільника засобами освітніх технологій], (11–12 жовтня 2012 р.). – Кривий Ріг : КП ДВНЗ «КНУ», 2012. – С. 15–20.

35. Ковшар О. Особистісно-орієнтований підхід в підготовці дошкільників до навчання / Олена Ковшар // Матер. I всеукр. наук.-практ. конф. [«Придніпровські соціально-гуманітарні читання»], (24 листопада 2012 р.). – Кривий Ріг, 2012. – С. 74–76.

36. Ковшар О. Роль наступності та неперервності в структурі освіти / Олена Ковшар // Матеріали II міжнародного конгресу [«Місце вчителя в сучасному світі»], (27–30 вересня 2012 р.). – Одеса, 2012. – С. 60–63.

37. Ковшар О. Становлення і розвиток передшкільної освіти – сталої педагогічної системи / Олена Ковшар // Матеріали Міжнар. конф. [«Сталий розвиток промисловості та суспільства»], (22–25 травня 2012 р.). – Т. 2. – Кривий Ріг, 2012. – С. 111–113.

38. Ковшар О. Контекстний підхід у змісті передшкільної освіти / Олена Ковшар // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції [Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті педагогічних ідей Фрідріха Фребеля]. – Херсон : Аймант, 2014. – Т. 1. – С. 25–27.

39. Ковшар Е. Непрерывное образование в становлении личности

/ Елена Ковшар // Материалы междунар. науч.-метод. конф. [«Современное образование: актуальные проблемы профессиональной подготовки и партнерства с работодателем»], (30-31 января 2014 г.). – Томск : Изд-во Томск. гос. ун-та систем упр., 2014. – С. 187–188.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

40. Ковшар О. Розвиток мовлення дошкільників засобами народних казок / Олена Ковшар // Дошкільна освіта : проблеми, пошуки, інновації : зб. наук. та наук.-метод. праць. – Кривий Ріг : КДПУ, 2010. – Вип. 1. – С. 5–13.

41. Ковшар О. Формування інноваційного мислення майбутніх педагогів-дошкільників / Олена Ковшар // Керівництво процесом створення соціокультурного простору в дошкільних навчальних закладах для розвитку загальної креативності учасників педагогічного процесу : зб. наук. та наук.-метод. праць. – Кривий Ріг : КДПУ, 2011. – С. 4–9.

42. Ковшар О. В. Партнерська взаємодія дошкільної та початкової ланок освіти / О. Ковшар // Збірник матеріалів міського освітнього проекту. – Кривий Ріг : КПІ ДВНЗ «КНУ», 2012. – 130 с.

43. Ковшар О. Індивідуалізація навчання – провідний напрямок розвитку сучасної дошкільної освіти / О. Ковшар // Дошкільна освіта : проблеми, пошуки, інновації : зб. наук. і наук.-метод. праць – Вип. 3. – Кривий Ріг : КДПУ, 2013. – С. 3–8.

АНОТАЦІЯ

Ковшар О. В. Теоретико-методичні засади організації передшкільної освіти дітей п'яти років. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.08 – дошкільна педагогіка. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», МОН України. – Одеса, 2016.

У дисертації обґрунтовано теоретико-методологічні концепти організації передшкільної освіти дітей п'яти років на основі системного, діяльнісно-особистісного та контекстного підходів; розкрито сутність і структуру понять «готовність дітей п'яти років до нової соціальної позиції «школяр», «організація передшкільної освіти дітей п'яти років», «партнерська взаємодія в організації передшкільної освіти»; уточнено зміст понять «дошкільна зрілість», «наступність», «організація», «партнерська взаємодія», «передшкільна освіта», «соціальна позиція «школяр»; визначено критерії (когнітивний, практико-дієвий,

мотиваційно-діяльнісний) з відповідними показниками рівнів партнерської взаємодії в організації передшкільної освіти дітей п'яти років; критерії (особистісно-оцінна, соціально-комунікативна компетенції) з показниками готовності дітей п'яти років до нової соціальної позиції «школяр»; схарактеризовано загальні рівні організації передшкільної освіти дітей п'яти років (творчий, продуктивний, елементарний); науково обґрунтовано педагогічні умови організації передшкільної освіти дітей п'яти років (організація передшкільної освіти на засадах дитиноцентризму; забезпечення розвивального потенціалу освітнього середовища дошкільного навчального закладу; спрямованість навчально-виховного процесу дошкільного навчального закладу на формування готовності дітей п'яти років до нової соціальної позиції «школяр»; наявність партнерської взаємодії вихователів ДНЗ, учителів початкової школи і батьків в організації передшкільної освіти дітей п'яти років); розроблено та експериментально перевірено модель (організаційно-нормативний, когнітивно-методичний, практико-дієвий та рефлексивно-оцінний етапи), діагностувальну та експериментальну методики організації передшкільної освіти дітей п'яти років, форми, методи організації передшкільної освіти дітей п'яти років та партнерської взаємодії дошкільної та початкової ланок освіти; подальшого розвитку набула методика реалізації наступності, перспективності та спадкоємності дошкільної, передшкільної і початкової ланок освіти.

Ключові слова: готовність дітей п'яти років до соціальної позиції «школяр», дошкільна зрілість, наступність, організація передшкільної освіти, передшкільна освіта, партнерська взаємодія в організації передшкільної освіти.

АННОТАЦИЯ

Ковшар Е. В. Теоретико-методические принципы организации дошкольного образования детей пяти лет. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.08 – дошкольная педагогика. – Государственное заведение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского», МОН Украины. – Одесса, 2016.

В диссертации обоснованы теоретико-методологические концепты организации дошкольного образования детей пяти лет на основе системного, деятельностно-личностного и контекстного подходов. Раскрыта сущность и структура понятий «готовность детей пяти лет к новой социальной позиции «школьник», «организация дошкольного

образования детей пяти лет», «партнерское взаимодействие в организации дошкольного образования»; уточнено содержание понятий «дошкольная зрелость», «преемственность», «организация», «партнерское взаимодействие», «дошкольное образование», «социальная позиция «школьник». Определены критерии (когнитивный, практическо-деятельностный, мотивационно-деятельностный) с соответствующими показателями уровней партнерского взаимодействия в организации дошкольного образования детей пяти лет; критерии (личностно-оценочная, социально-коммуникативная компетенции) с показателями готовности детей пяти лет к новой социальной позиции «школьник». Охарактеризованы общие уровни организации дошкольного образования детей пяти лет (творческий, продуктивный, элементарный). Научно обоснованы педагогические условия организации дошкольного образования детей пяти лет (организация дошкольного образования на принципах детоцентризма; обеспечение развивающего потенциала образовательной среды дошкольного учебного заведения; направленность учебно-воспитательного процесса дошкольного учебного заведения на формирование готовности детей пяти лет к новой социальной позиции «школьник»; наличие партнерского взаимодействия воспитателей ДНЗ, учителей начальной школы и родителей в организации дошкольного образования детей пяти лет).

Разработана и экспериментально проверена модель организации дошкольного образования детей пяти лет, включающая три этапа. Целью первого – организационно-нормативного этапа была популяризация обязательного дошкольного образования для детей пяти лет через различные формы его получения. Второй – когнитивно-методический этап был направлен на формирование осведомленности воспитателей и учителей с Государственными стандартами дошкольного и начального звеньев образования, действующими программами обучения, воспитания и развития детей в ДОУ и 1 классе школы, привлечение родителей и общественности к партнерскому взаимодействию в организации дошкольного образования детей пяти лет, создание развивающего потенциала образовательной среды дошкольного образовательного учреждения. Третий – практико-действенный этап исследования был направлен на формирование у детей пяти лет готовности к новой социальной позиции «школьник». Дальнейшее развитие получила методика реализации перспективности и преемственности дошкольного, дошкольного и начального звеньев образования.

Разработаны диагностическая и экспериментальная методики

организации дошкольного образования; формы, методы организации дошкольного образования детей пяти лет и партнерского взаимодействия дошкольного и начального звеньев образования (проект «Партнерское взаимодействие дошкольного и начального звеньев образования»); система упражнений, игр, педагогических ситуаций по партнерскому взаимодействию в организации дошкольного образования детей пяти лет; разработано социально-педагогическое и методическое сопровождение привлечения родителей будущих первоклассников к партнерскому взаимодействию.

Результаты исследования могут быть использованы воспитателями, управленцами, заведующими, методистами в учебно-воспитательном процессе ДНЗ, учителями начальных классов общеобразовательных школ, родителями, студентами и преподавателями в процессе подготовки специалистов специальности «Дошкольное образование» и «Начальное образование» в системе последиplomного педагогического образования, а также в содержании спецкурсов, спецсеминаров, организации разных видов практик.

Ключевые слова: готовность детей пяти лет к социальной позиции «школьник», дошкольная зрелость, преемственность, организация дошкольного образования, дошкольное образование, партнерское взаимодействие в организации дошкольного образования.

ANNOTATION

Kovshar O. V. Theoretical and methodological principles of organization preschool education children of fifth years old. – As a manuscript.

The dissertation for the degree of Doctor of pedagogical sciences, specialty 13.00.08. – Preschool Pedagogics. – State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky», Ministry of Education and Science of Ukraine. – Odessa, 2016.

In the dissertation is presented theoretical- methodological approach of organization preschool education of children under school age, on the base of system, active – personal and context approach; is revealed the sense and structure to understand «readiness children under school age for new social position of «pupil», «organization preschool education of children of fifth age, «partner interaction in preschool education organization; defined more precisely sense of conceptions «preschool matureness», «consequence», «organization», «partner interaction», «preschool education», «social position «pupil»; are

pointed out criterias (cognitive, practical – active, motivated - active) with the corresponding indexes of levels partner interaction in organization of preschool education children of fifth years; criterias (personal – value, social communicative competence) with the indexes of readiness the children of fifth years for new social position «pupil»; are characterized common levels of organization preschool education of children of fifth years (creative, productive, elementary). Were determined and scientifically based pedagogical conditions of preschool education of children under school age (organization of preschool education on conditions children tsentrizm; make sure developed potential of educational institution of studying process of preschool institution to formation readiness children of fifth years to new social position of "pupil". There must be partner coordinated action of tutors preschool establishments, teachers of primary school and parents in the organization of preschool education of children under school age; is made and experimentally checked up the model (organizational – normative, cognitive – methodological, practical – active and reflexive – valued stages), diagnostically and experimental methods of organization preschool education children of fifth years, forms, methods of organization preschool education children of fifth years old with partner interaction preschooling and primary levels of education. The further developing has methodical realization consequent perspective and inheritance of preschooling, before school and primary levels of education.

Key words: readiness children of fifth year old for social position of «pupil»; preschool maturity, consequence, organization before school education, preschool education, partner interaction in organization preschool education.

Підписано до друку 23.09.2016.
Обсяг 1,9 друк. арк. Формат 60x88/16. Зам. № 1201/16
Наклад 120 прим.

Надруковано у ФОП Бондаренко М. О.
м. Одеса, вул. В. Арнаутська, 60
т. +38 0482 35 79 76

info@aprel.od.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців ДК № 4684 від 13.02.2014 р.